

АНАЛИЗ НА ВЪЗМОЖНОСТИТЕ ЗА РАЗВИТИЕ НА ЕКОЛОГИЧЕН ТУРИЗЪМ В РАЙОНА НА БОВ

Методи Младенов¹, Николина Иванова², Михаела Петрова²,
Екатерина Серафимова¹

¹Химикотехнологичен и металургичен университет – София;

²Читалище „Светлина“ – Гара Бов

УДК 796.5

Получена на 11.11.2009

Туризмът като един от приоритетните отрасли на страната придобива все по-голямо значение за успешното икономическо развитие. В настоящата работа се анализират съществуващите природни ресурси за развитие на туризъм, съобразен с екологичните и природни дадености на страната. Разгледани са потенциални туристически дестинации в страната, които са със запазена природна среда, слабо развита антропогенна дейност и богати на природни, културни, исторически и т.н. забележителности. В настоящия доклад са представени резултатите от направените проучвания и анализи за района на Бов. Представени са основни характеристики с оглед на оценката на възможностите за развитие на екологичен туризъм. Анализът е изготвен на база съществуващите природни, културно-исторически, климатично-географски, туристически и т.н. дадености за района. В доклада са показани и резултатите от изготвения **SWOT анализ**.

Ключови думи: екологичен туризъм, Бов, рекреация, туризъм, туристически маршрут.

Key words: ecological tourism, Bov, recreation, tourism, a tourist's itinerary.

Въведение

Природните рекреационни ресурси представляват едни от основните фактори, които отговарят на потребностите на човека за отдих и туризъм. Туристите предпочитат дестинации, където са на лице чиста околна среда, добро обслужване и сравнително нисоки цени на туристическите атракции (Стамов и Алексиева 2006). Именно поради тези причини потенциални туристически дестинации в страната следва да бъдат места с относително

запазена природна среда, слабо развита антропогенна дейност и богати на природни, културни, исторически и т.н. забележителности.

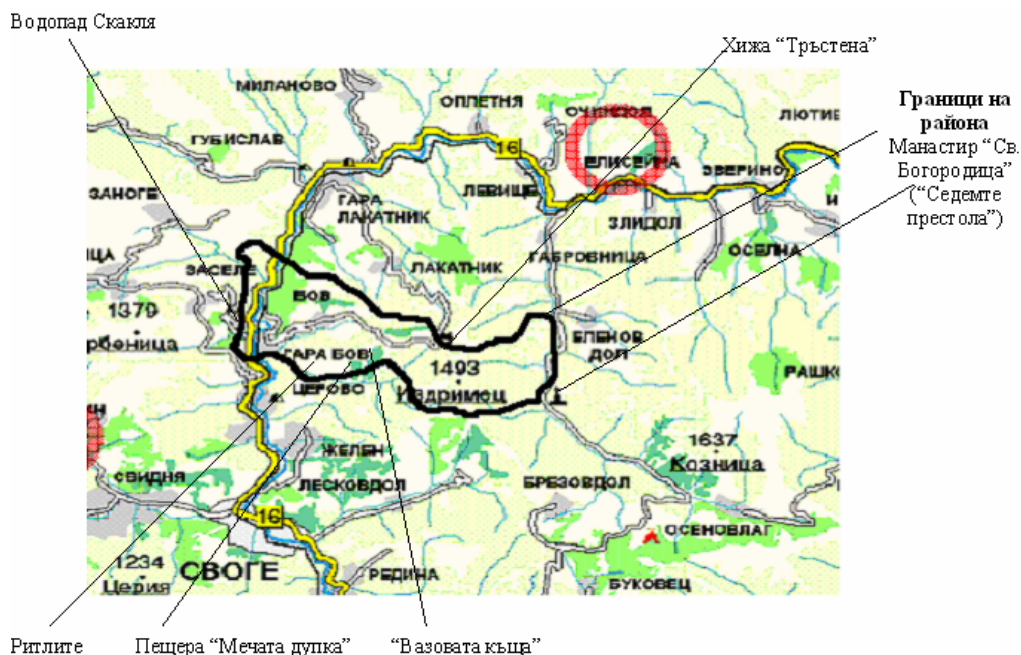
В настоящия доклад е разгледан районът на Бов, с оглед на оценката на възможностите за развитие на екологичен туризъм. Проведени предишни проучвания и оценки на стойностите на рекреационните ресурси за района на Искърското дефиле показват, че най-високата получена оценка е тази за района на Бов (Мутафов 2006). Това показва, че в района на селище-

то има най-атрактивни особености на ландшафта и съответно най-благоприятни условия за развитието на туристическа дейност. Развитието на такава дейност би могло да доведе със себе си допълнителни инвестиции в района и повишаване на икономическия и социалния статус на местното население (Киселкова 2006, Karagiannis 2004, Stepanova 2008).

За целите на оценката на възможностите за развитие на туризъм в разглеждания район е изготвен и SWOT-анализ.

Местоположение и характеристики на разглеждания район

Местоположение. Разглежданият район обхваща територии от землището на село Бов и село Гара Бов (по-нататък ще бъде използвано само Бов, селото или гарата) и територии от граничните с тях села. Бов отстои на около 50 km от град София и на около 50 km от гр. Мездра, т.е. „в самото сърце на Искърския пролом“. Също така отстои на 10 km северно от гр. Своге (фиг. 1) и е трето по големина селище в община Своге (Петков 1982). На север граничи със землището на с. Лакатник, а на

Фиг. 1. Граници на разглеждания район и приблизително местоположение на някои по-важни туристически обекта

Fig. 1. Borders of the study area and an approximately position of some more important tourist's objects

юг със с. Церово и с. Желен. На изток за граница служи р. Габровница, а на запад селото граничи със с. Заселе, с. Заногe и с. Зимевица. За западна граница служи скалният венец, от който „пада“ водопад Скакля.

Климат. Той се колебае и променя в зависимост от атмосферната циркулация и от особеностите на терена и е много разнороден. Стара планина прегражда пътя на студените северни течения и топлите южни течения. Река Искър образува пролом през планината от юг на север, през който преминават северните и южните ветрови течения, чиято сила намалява благодарение на множеството завои и меандри, които реката прави. Ветровете са най-силни по билната част на планината.

При гарата, в долината на р. Искър, където средната надморска височина е 340 m, **климатът е умерено-континентален**. Характерни са мъглива, влажна и мразовита зима, ранна пролет и прохладно лято.

На територията на селото (надм. височина $\approx$ 820 m), **климатът е по-суров**, може да се определи като умерен. Годишните температури тук се движат в обширен диапазон – от +28 до -25° C.

Във високата билна част на землището на Бов, където средната надморска височина надхвърля 1200 m, **климатът е планински**.

Валежният режим в района на Бов има подчертано континентален характер – максимум през лятото и минимум през зимата. Този характер се изменя във височина, като сумата на зимните валежи се увеличава за сметка на тази на летните валежи, а дебелината на снежната покривка пропор-

ционално нараства с увеличаване на височината.

При общата характеристика на климата в землището на село Бов трябва да се има в предвид, че през зимата най-хубавото време във височина се очертава тогава, когато има антициклон, а в дефилето е легнала мъгла и има ниска инверсионна облачност. В този случай на височина 1100–1200 m времето е слънчево и тихо, а въздухът е сух. Неблагоприятен е периодът на късно-пролетното снеготопене, както и този през втората половина на май и началото на юни, когато океанският въздух нахлува редовно и валежите са често явление.

Флора и фауна. Флората и фауната в района на Бов са засегнати в значителна степен от човешкото присъствие – до неотдавна из целия район са съществували действащи подземни мини (минни галерии).

Растителният свят е богат и разнообразен. Западните склонове на върховете Гарван(о), Свредело, Яворец и Колибища/е са обрасли от север със здрави букови гори. В по-долните северни склонове се срещат и дребни, полухрастови гори от келяв габър (свинак), дъб, цер, леска и дрян. По-рядко се срещат киселицата, дивата круша, дивата лоза, джанката и смрадликата. Южните склонове на посочените върхове са залесени с иглолистни насаждения. Това се отнася и за склоновете по горното течение на р. Трескавец. Склоновете по долното течение по правило са обрасли със смесени широколистни гори, в това число и с много орехови дървета. По високопланинските поляни през цялото лято цъфтят горски цветя и билки. От храстовите

се срещат и малини, къпини и ягоди. От късна пролет до късна есен могат да се берат различни видове гъби – манатарка, печурка, сърнела, масловка и т.н.

През 1926 г. Свогенската секция по залесяване и укрепване на пороищата започва залесяване в цялата община. По северните склонове се засажда смърч и ела, а по южните – бял бор. По-стръмните и бедни почви се залесяват с акация, а варовитите – с люляк, ясен и орех. Коритото на р. Трескавска е засадено с канадска топола и акация (Петков 1982).

В землището на Бов се срещат главно средноевропейски животински видове и много рядко – средиземноморски планински. От птиците най-характерни за района са врабци, врани, сойки, диви гълъби, кукувици, яребици, бухали, улулици и старопланински брадати орли (гераци). От едрият дивеч се срещат диви свине, елени и сърни. Има лисици, катерици, порове, белки и диви котки (според думи на местни ловци). Срещат се зайци и вълци.

От речните видове риби се срещат мряна, клен и пъстърва във водите на реките Бовска, Скакля, Трескавец и Габровница. В участъка на р. Искър, преминаващ през разглежданата територия, се срещат мряна, клен, сом, шаран, таранка и др. В землището на Бов се намират две свлачищни езера, в местността Тръстена/ая, които са зарибени и предизвикват интерес за въдичарите.

Културно-исторически забележителности. Заселено от най-дълбока древност, землището на Бов е особено богато на културно-исторически забележителности (Петрова 2008). Тук се

намират:

- останки от късноантична крепост и руини на средновековен български манастир „Св. Архангел Михаил” – в местността Манастира;

- останки от римска крепост в местността Градо, датирани от III в. сл. Хр.;

- културен пласт от неолитно селище, разположено северно от днешната Бовска църква „Св. Спас” („Възнесение господне”);

- руини на антична крепост и останки от средновековно селище по билото на връх Колибища;

- останки от средновековния български манастир „Св. Панталей Пътник” и руини от старинна странноприемница в местността Тръстена;

- В района съществуват и множество каменни оброчни кръстове, разположени в различни краища на селището: кръст „Св. Никола” (от 1864 г.), кръст „Св. Атанас” (от 1929 г.), кръст „Св. 12 Апостола” (от 1926 г.), кръст „Св. Кирил и Методи”, кръст „Св. Петър и Павел” (от 1902 г.), кръст „Св. Георги Победоносец”, кръст „Св. Константин и Елена”, кръст „Св. Кръст” (от края на XIX в.), кръст „Св. Пророк Илия” (поставен 1931 г.), кръст „Св. Иван Рилски” и др.;

- запазени автентични останки от древен римски път на разклона за местността Ключ;

- запазена старинна къща в махала Данговци, в която е живял и творил (за периода 1918–1920 г.) поетът и писателят Иван Вазов – т.нар. „Вазова къща”;

- „Вазовата пътека” – туристическо трасе, за което се смята, че е било често използван маршрут от Иван Вазов;

- в непосредствена близост се намира и средновековният манастир „Св. Богородица“ („Седемте престола“) – в долината на р. Габровница;

- останки от старинни рудници под върховете Издремец и Кошушки;

- паметник на загиналите във войните – в центъра на село Бов.

Природни забележителности. В землището на Бов попадат следните по-известни забележителни природни формирвания и местности:

- защитена природна местност „Трескавец“ – „Вазовата къща“, заедно с още няколко оцелели къщи от махала Данговци влизат в границите на местността, която обхваща левия и десния бряг от горното и средното течение на р. Трескавец;

- водопад Скакля и прилежащият район около него – с височина 85 m той е един от най-високите в България – защитен природен обект (фиг. 2);

- карстов извор Скакля – намира се на 60 m под водопада;

- Козарската пещера – малка пещерна дупка в началото на пътеката, водеща към водопад Скакля;

- водопади Скакля 1 (30 m) и Скакля 2 (24 m), в скалния венец „При камико“, разположени по горното течение на р. Бовска;

- карстовите извори Лешке, Джобинец, Варището, Манастира, Сухия и др.;

- рядко срещаният хидроложки „феномен“ – **Бифуркация** в местността Разделената вода;

- пещерите Яворецка, Пещерето, пропадната пещера Свредело и още няколко по-малки, разположени в карстовите венци над десния бряг на р. Искър;

Фиг. 2
Fig. 2

- пещерите Мечата дупка – с дължина 564 m; Кенова дупка – 174 m; Параклиса – 41 m; Шундата – 21 m; Петльовдолски дупки – 21 m; Трите дупки 1 – 13 m; Катя – 12 m; Трите дупки 2 – 20 m; Дупката под връх Гарван – 16 m; Трескавец – няма данни за дължината (8);

- скален феномен „Малки ритли“ – между върховете Кошушки и Колибище;

- скален феномен „Камината“ – край водопад Скакля 2 (при селото);

- скален феномен „Триъгълника“ – срещу самата жп-гара;

- каскадни водопади по реките Бовска и Трескавец;
- две свлачищни езера под връх Издремец.

Съществуващи туристически маршрути в района на Бов

В района на Бов съществуват някои маркирани и утвърдени маршрути, подходящи за познавателен и екологичен туризъм (Мутафов 2006). Освен дадените по-долу маршрути в разглеждания район могат да бъдат развити и други подходящи трасета.

1. гара Бов – местността при руините на Манастир „Св. Архангел Михаил“ – билото на вр. Колибища – останки от старинна крепост – вр. Колибище – мах. Кръст – м. Ключ – х. „Тръстена“ – руините на манастир „Св. Панталей Пътник“ (3,30 часа). Тук попада (в м. Тръстена) и частта от международния туристически „Маршрут на дружбата“, Е-3 / Връх Ком – нос Емине;

2. гара Бов – с. Бов – мах. Бовско Луково – вр. Яворец – пещерите по хребета – вр. Свредело – м. Ключ – м. Тръстена – х. „Тръстена“ (3,30–4,00 часа);

3. село Бов – мах. Кръст – вр. Кошушки – мах. Данговци – „Вазовата къща“ – долината на р. Трескавец – Гара Бов (3,00–3,30 часа);

4. Маршрут „Вазовата пътека“: мах. Данговци – коритото на р. Трескавец – гара Бов – вод. Скакля – с. Заселе – скалата „Зли(о) Камик(ък)“ (4.30 часа);

5. с. Бов – м. Ключ – м. Чемер(н)ик – вр. Издремец – м. Ветрилова воденица – вр. Лиляка – с. Лесков дол –

гр. Своге (3,30–4,00 часа);

6. с. Бов – м. Ключ – м. Манастирска поляна – долината на р. Вража вода – манастир „Седемте престола“ – долината на р. Габровница – ж.п. спирка „Пролет“ (4,30–5,00 часа);

7. с. Бов – (х. Тръстена – м. Кореньо) – с. Лакатник – руините на крепостта Куленица – гара Лакатник – с. Губислав – х. Пробойница (6,30 часа);

8. с. Бов – мах. Кръст – мах. Добров Требеж – пещера Мечата дупка – с. Желен – желенски манастир „Св. Кирик“ – ж.п. спирка Желен (4.30 часа);

9. гара Бов – вод. Скакля – с. Заселе – с. Зимевица – Крушачки връх – вр. Тодорини кукли – Петрохански проход (6,00–6,30 часа);

10. хижа „Тръстена“ – вр. Издремец – вр. Висока чукла – горски дом „Чукава“ – х. „Буковец“ (4,00–4,30 часа);

11. хижа „Тръстена“ – вр. Издремец – вр. Висока чукла – горски дом „Чукава“ – м. Разделената вода – х. „Лескова“ (6,00 часа);

12. гара Бов – с. Церово – Каишов връх – вр. Сърбеница – мах. Меча поляна – Искрецки манастир „Св. Богородица“ – гр. Своге (5,30–6,00 часа);

13. гара Левище – паметник „Дядо Йоцо“ – мах. Левище – х. „Тръстена“ – с. Бов (4,00–4,30 часа).

SWOT-анализ

За да бъде дадена цялостна и пълна картина за състоянието и възможностите за развитие на туристическия продукт в района на Бов е направен SWOT-анализ:

Силни страни: • ниско ниво на замърсяване на въздуха, водите и почвите; • близост до град София; • съществуване на транспортни връзки с околните селища и столицата – през землището на Бов преминават първокласен шосеен път и ж.п. линията София–Мездра; • наличие на здравен пункт, поща, читалище, интернет център, библиотека, няколко магазина и кафенета, ресторант, основно училище, ж.п. гара и др.; • наличие на природни ресурси за развитие на различни видове туризъм; • съществуване на различни природни „феномени“ – „бифуркация“, водопади, множество извори, разнообразни и уникални скални образувания и др.; • участък от европейски туристически маршрут Е-3 (Ком – Емине), преминаващ през разглежданата територия; • относително благоприятни климатични условия за зимен и летен туризъм; • наличие на рекреационни предпоставки за отдих – тишина, изолираност, красив ландшафт; • съществуване на множество исторически, археологически и културни паметници; • наличие на културни мероприятия – запазени народни обичаи и празници; • свободна работна ръка, която да попълни нуждите на туризма; • множество старинни каменни оброчни кръстове и близост до манастир „Седемте престола“; • наличие на исторически данни за бита и пребиваването в Бов, на поетите Иван Вазов и Александър Вутимски; • наличие на две защитени местности – природна забележителност „Скакля“ и защитена местност „Трескавец“; • близост до забележителности в съседни селища – лакатнишки скали, скален феномен „Джуглата“ и др.; • наличие на интернет портал за обекта; • наличие на хижа „Тръстена“ и еко-ферма „Чемерник“.	Слаби страни: • липса или много слаб опит в бизнес-планирането и работата с европейски организации и фондове за туризъм в местната администрация и местното население; • дефицит на предприемаческа култура, знания и умения в пазарни условия, трудна приспособимост на населението към новите икономически условия, спад на покупателната способност на населението; • остаряло техническо и технологично оборудване и материално-техническа база или липса на такива; • липса на цялостна канализационна мрежа; • недобро партньорство между общинските власти и частния сектор; • липса на достатъчно знания за туристическия бизнес у местното население; • недостатъчна реклама на обекта; • липса на изчерпателна информация в интернет пространството за обекта; • недостатъчен капацитет за активен сезон и липса на изградени писти; • недостиг на капитал за инвестиции в туризма у местните хора; • липса на туристически карти и пътеводители с ясна информация за местоположението на съществуващите „атракции“; • липса на „гид“-ове, които да съпровождат туристите при посещение на атракциите; • слабо владение на чужди езици от местните хора; • недостатъчна леглова база; • миграция на младото население, вследствие липсата на достатъчно работни места в района; • липса на таксиметрови превозвачи и слабо развит междуселищен автомобилен транспорт.
---	---

Възможности: • за привличане на капитал и инвеститорски интерес както в местен, така и в национален и международен аспект; • подготовка на проекти за развитие на туризъм в района с цел участие във финансиращи програми; • възможност за ползване на средства от международни, национални и местни фондове за финансиране, както и от структурните фондове на ЕС; • получаване на достъп до българските и европейските туристически пазари и реклама на национално и международно равнище; • развитие на различни видове туризъм и разработване на разнообразен туристически продукт; • възможност за превръщане на туризма във важен елемент от местната икономика; • възможност за развитие на високопродуктивно екологосъобразно горско, ловно и риболовно стопанства; • възстановяване, почистване и обновяване на маркировката на някои от съществуващите туристически маршрути; • създаване на нови туристически маршрути; • изготвяне на „гъвкави“ маршрути за посещение на атракциите, съобразени с предпочитанията на посетителите; • използване на наличната леглова база на територията на Бов, като изходен пункт за достигане до „атракции“ в съседни селища; • възможност за увеличаване на легловата база; • възможност за реклама за обекта – чрез интернет, туристически фирми и туроператори, медии и т.н.	Заплахи: • недостатъчна информация и структури, относно програми и фондове за финансиране на различни проекти за развитие на туризъм от общинско и областно значение, насочена към потенциални партньори и инвеститори; • икономическа стагнация в страната като цяло и ниска покупателна способност на населението, а оттам и намаляване на търсенето и потреблението на туристическата продукция; • продължаваща трудова миграция на младите хора в посока от разглеждания район извън него; • оттегляне на инвеститори; • съществуващи конкурентни дестинации в района (прим: с. Лакатник); • недостатъчна информация за дестинацията сред потенциалните инвеститори и посетители; • малък размер на вляганите инвестиции; • липсата на достатъчно квалифициран персонал за нуждите на туризма; • опасност от изчезване на някои растителни и животински видове; • недобро стопанисване и поддръжка на съществуващите атракции; • застаряване на местното население.
--	---

Заклучение

На база проведените проучвания и изготвения **SWOT анализ бе установено**, че разглежданият район притежава атрактивни особености на ландшафта, разнообразни културно-исторически

атракции, значителен брой природни забележителности и подходящи климатично-хидроложки условия за развитие на туристическа дейност от разнообразен вид и в частност на екологичен туризъм.

Литература

1. Киселкова, А. 2006. Екотуризмът „работи“ за съхраняване на природата и благополучието на местните жители. – Туристически мениджмънт и развитие, 5, 4–7.

2. Мутафов, П. 2006. Бов – село сред облаците (културно-исторически и туристически пътеводител). С., MULTIPRINT.

3. Петков, И. 1982. Страници за историческото развитие на село Бов. С., „Читалище Светлина – Бов“.

4. Петрова, М. 2007. Инвентаризация на туристическия ресурс на община Своге.

5. Стамов, Ст., Й. Алексиева. 2006. Специализирани видове туризъм. Ч. I. Пловдив, ИК „Кота“.

6. Karagiannis, S. 2004. Development of activities friendly to the eco-tourism. The region of samaria george. – Journal of Environmental Protection and Ecology, 5 (4), 874–884.

7. Stepanova, K. 2008. Ecotourism in Ukraine: Chalanges and opportunities (Odessa region case study). – Journal of Environmental Protection and Ecology, 9 (3), 675–681.

8. <http://caves.4at.info/index.php?lo=547>.

ANALYSIS ON THE POSSIBILITIES FOR ECOLOGICAL TOURISM DEVELOPMENT IN REGION OF BOV

**Metodi Mladenov¹, Nikolina Ivanova², Michaela Petrova²,
Ekaterina Serafimova¹**

¹University of Chemical Technology and Metallurgy – Sofia;

²Community Centre „Svetlina” – Gara Bov

UDK 796.5

Received 11.11.2009

Summary

The tourism as one from the priorities branch in Bulgaria acquire bigger importance for its successful economical development. In the present work are analyzed existent natural resources for development of tourism which need to be conformable with ecological and natural circumstances in the country. Different places in the country which has conserved nature, feebly advanced human's activity and richly of natural, cultural, historical and other sights was examined. In the present paper are shown results from investigation and analysis about Bov region. Main characteristics are showed with aim to appraisal of the possibilities for ecological tourism development. The analysis was made on base on natural, cultural, historical, climatic, geographical and other sights in a region. In the present report are shown and the SWOT-analysis results.